

մէջ կ'երևնայ և կ'ըսեն թէ Ռաբայ տաճարն է . ասիկայ է Ռաբելոնի աւերակներուն մէջ ամենէն զարմանալին : Արաբացիք Պէրսի Վէրդու-սէն ասոր կամ Ռաբ-Վէրդու-սէն, իսկ չրեայք Ռահի-Վաբու-Փորո-Ռոսորայ, որ բարձր հողաբլուր մըն է շրջապատը 684 մէթր, արևելեան կողմը ճեղքուելով 18 մէթր բարձրութեամբ խոր փոս մը ձևացած է, մէկալ կողմերը բոլոր աւերակ . աղիւսներու կտորներ աստիճանաբար բլուրի պէս դիզուած . մեծ հողաբլուրն ալ նոյնպէս հին աւերակ մըն է սև կոտրած քարերէ, մարմարիոնի կտորներէ ու խճերէ ձևացած . այսպիսի հողաբլուրներ ուրիշ կողմեր ալ շատ կան և աւելի մեծութեամբ : Ռաբայ մեծ տաճարը, որոգոտոսի ըսածիննայելով բրգաձև պիտի ըլլայ, կամարասիւնները խեցեմորթներով զարդարած, չհանուր նիւթը աղիւս՝ արևուն կամ փռան մէջ եփած, և որպէս զի շէնքերը գեղեցիկ երևնան՝ կը գունաւորէին ու վեռնիճ կուտային անոնց : (Վազաւորաւ

(Վազաւորաւի պալատին տէրակները :

կան պալատը որուն պարսպին աւերակներն են պատկերիս մէջ երեցածները, զարդարած է եղեր կենդանեաց արձաններով ու իրենց բնական գոյնը վրանին տպաւորած . վասն զի նախ կը նկարէին կղմնտրի վրայ ու ետքը կ'եփէին . Ուիչ տեսաւ ասոր աւերակներուն մէջէն ելած մէկ վիթխարի առիւծ մը ճերմակ կրանիտէ : Ոմանք կ'ըսեն թէ Շամիրամ Ռաբելոնի մէջ շատ փառաւոր շէնքեր շինեւէն զատ քարէ կոթող մըն ալ կանգնեց 38 մէթր բարձրութեամբ, և թէ աս միակտուր քա-

րը Նայաստանէն բերաւ . բայց հիմա իմացուեցաւ որ Նիթթա ըսուած տեղէն վեր լեցուն է աս տեսակ քարի հանքեր : Բրիտանիայի թանգարանին մէջ Ռաբելոնի կղմնտրներուն շատ տեսակը կայ, նոյնպէս վարպետ բանած քարեր, կնիքով հանդերձ մատանիներ : Ռաբելոնի աւերակացը մէջ գտնուեցան նաև մանր գլանաձև քարեր մէջերնին ծակ, որոնց վրայ խորհրդաւոր տեսարաններ փորուած են ինչպէս մարդկան բազմութիւն, անասուններու հօտ և այլն . աս գլաններէն ոմանք կաւէ են, ոմանք աղնիւ քարերէ . Ափրատին մէջէն հանած անօթ մը գտան ու անոր մէջ շատ դրամներ Մեքսիկայի և իրեն յաջորդներուն, բայց անոնցմէ զատ երկու դրամ ալ որ հին Ռաբելոնի գրամ սեպուեցան :

Ռաբելոնի Վազաւորաւի տաճարին
Բազմաճարդութեանը :

(Թէ որ սովորական կարծիքով մը են թաղրենք թէ աշխարհիս վրայ հազար միլիոնի չափ բնակիչ կայ, և թէ մարդուս կենաց միջին երկայնութիւնն է 33 տարի, ըսել է թէ աս 33 տարուանս մէջ 100 միլիոն մարդ կը մեռնի, որով մեռնողներուն թիւը կ'ըլլայ

Մէն տարի 30, 000,000 ,
Մէն օր 82, 000 ,
Մէն ժամ 3, 400 ,
Մէն վայրկեան 60 :

(Թէ որ մարդիկ չի մեռնէին՝ ինչուան հիմայ երկրիս վրայ 173 հազար միլիոնէն աւելի բնակիչ կ'ըլլար, և որովհետեւ բոլոր երկրիս ցամաք կտորին մակերեսըն է 1587 միլիոն քառակուսի ոտք, ան ատեն 109 հատ գրեթէ երկրիս պէս ցամաք պէտք էր որ այսչափ բազմութիւնը մէյմէկ քառակուսի ոտք տեղւոյ մէջ սղմէին :

Նիթթաղրենք դարձեալ թէ աշխարհիս ստեղծուելէն ինչուան հիմայ 5700 տարի է, կամ յիսունը եօթը դար, և

որովհետեւ ամէն դարու մէջ մարդկու-
թիւնը իրեք ազգ կամ Գորդ կը փոխուի,
ուրեմն աշխարհքիս սկիզբէն ինչուան
հիմայ 171 ազգէն աւելի չելար, 117
ինչուան Վրիստոս, 54 ալ Վրիստոսէ
ետեւ 1 :

Երկրիս ամէն կողմը հաւասար չէ
բնակչաց թիւը, այլ խիստ տարբեր մէկ-
մէկէ. անանկ որ համեմատութեամբ
թէ որ նոյնչափ միջոց տեղւոյ մէջ

Իռլանտա 1 հոգի կ'ապրի
Նորվեկիա 5 հոգի կ'ապրի նոյնչափ
միջոց տեղ,

Շուէտ	14
Տաճկաստան	36
Լեհաստան	52
Սպանիա	63
Իռլանտա	99
Զուիցերի	114
Մեծն Բրիտանիա	119
Գերմանիա	127
Լնդոն	152
Գաղղիա	153
Իտալիա	172
Նափոյի	192
Վենետիկ	196
Հոլանտա	224
Մալթա	1103

Ուրեմն աս աղիւսակէս կ'իմացուի որ
աշխարհիս մէջ համեմատութեամբ ա-
մենէն քիչ բնակիչ ունեցողը Խաւն-
տան է, իսկ ամենէն շատ Սալթան :

Հանդեանց և մահուանց և ամուս-
նութեանց վրայ աս հաշիւները գրա-
նուած են :

Պոհէրաւի քննութեանցը նայելով
յունուար, փետրուար ու մարտ ամիս-
ներուն մէջ տղաք աւելի առողջ կը
ծնանին :

Փետրուար ու մարտ ամիսներուն
մէջ շատ ծնունդ կ'ըլլայ :

Երբ որ ամիսը ամէն երկրի մէջ
ալ իրենց սեռին հետ գրեթէ 3^{ին} 1 կը
համեմատին. իսկ երիկ մարդիկ 5^{ին} 3
կը համեմատին :

1 Հիմակուան կենաց չափին համեմատութեամբ
բը այսպէս է. բայց որովհետեւ նահապետք երկար
կ'ապրէին և ըստ այնմ ուշ կ'ամուսնանային, ազ-
գաց միջոցը երկայն կ'ըլլար թիւքիչ. ասանկ ին-
չուան ջրհեղեղ 10 ազգ կը համրուի, անկէ ալ
ինչուան Աբրահամ 10 ազգ, անկէ ինչուան Քրիս-
տոս 42 ազգ կը համրեն աւետարանից. բոլորն
կ'ըլլայ 62, որոնց վրայ Քրիստոսէ ինչուան հիմայ
54 կամ 56 ազգ ալ աւելցնելով կ'ըլլայ ամէնը 118 :

Եւրոպայի մէջ, որ գրեթէ 225 մի-
լիոն բնակիչ կայ, տարին միջին չափով
1,855,000 ամուսնութիւն կ'ըլլայ, կամ
121 բնակչաց 1. որով ըսել է թէ ամէն
տարի իւրաքանչիւր սեռին 60 երորդ
մասը աշխարհք կը մանէ. իսկ ամուս-
նութեանց բարձրագոյն թիւն է 100^{ին}
1, իսկ նուազագոյնն է 163^{ին} 1 : Հա-
մեմատութեւն բնակչաց թուոյն՝ Վերմա-
նիա իրեք անգամ աւելի ամուսնութիւն
կ'ըլլայ քան թէ Սպանիա և Փորթու-
գալ. Փարիզ երկու անգամ աւելի կ'ըլ-
լայ՝ քան թէ Փետրպուրկ :

Սովորաբար ողջերուն թիւը ամէն
տարի ծնածներուն 1^{ին} 26, 27, 28 է.
բայց ամէն տեղ միակերպ չէ. բարձրա-
գոյն թիւն է բազմամարդ երկիրներու
մէջ 1^{ին} 22, 23, ինչպէս են Խալիսոյ
քանի մը գաւառները. իսկ նուազագոյն
թիւն 1^{ին} 35 և ինչուան 44, ինչպէս
են Սկոտիա, Նորվեկիա և Տանիմար-
քա. և աս բանիս պատճառն է կլի-
մայի տարբերութիւնը որ մեծ ազդե-
ցութիւն ունի. իսկ սեռի համեմատու-
թիւնն է 105 արու, 104 էգ :

Բնդհանրապէս իւրաքանչիւր ծնն-
դեամբ մէկ հոգի աշխարհք կուգայ.
բայց հաշուով իմացուեր է որ 70 ծնն-
դոց մէջէն 1^ը երկուորեակ է. 7000^{ին}
մէջէն՝ 1^ը եռաձին է, 50,000^{ին} մէջէն՝
1^ը քառաձին, շատ միլիոններու մէջէն՝
1^ը հնգաձին : Եւրաքանչիւր ամուսնու-
թեամբ, իրարու վրայ զարնելով՝ 3, 4
տղայ կը ծնանին. 50 ամուսնութեանց
մէկն ալ ամուլ կը սեպուի : Երբեք զուրս
ծնունդներ ալ կը յիշուին, որոնց ամե-
նէն զարմանալին է, թէ որ ստոյգ է,
մէկ ուսաստանցի մը որ առաջին ա-
մուսինէն 27 ծննդեամբ 69 տղայ ունե-
ցեր է, երկրորդ ամուսինէն ալ 18 ծնն-
դեամբ 18 տղայ, և բոլորը մէկէն 87
տղայ, որոնցմէ 83 հատը հօրերնուն
75 տարեկան եղած ատենը դեռ ողջ
են եղեր :

Երբ որ ամիսը ամէն երկարութիւնը ա-
մէն տեղ և շատ զարբեր է՝ ի վեր ընդ-
հանրապէս 70^{ին} 80 է : Երբ որ աւելի
երկար կ'ապրին քան թէ երիկ մարդիկ :

և զանազան երկիրներ եղած դիտողութիւններէն կ'իմացուի որ թէ որ երկի մարդկանց մէջէն 100^ն 90 տարին կը հասնին , կանանց մէջէն՝ 178^ն . թէ որ երկի մարդկանց մէջէն 100^ն 100 տարին կը հասնին , կանանց մէջէն՝ 155^ն . աս ալ դիտուած է որ ամուսնացեալ կանայք աւելի կ'ապրին քան թէ ամուրիները : Բայց կարգէ զուրս երկար ապրող աւելի երկի մարդկանց մէջ տեսնուեր են . ինչպէս 180 տարեկան մեռեր են 1 սկովտացի մը , 1 հունգարացի մը և 1 խառն ամերիկացի մը . 160 տարեկան մեռեր են 1 նորվեկիացի մը , 1 եամայիքացի սև մը . 146 տարուան մեռեր են 1 տանիմարբացի մը , 1 եամայիքացի սև մը , և այլն :

Սեռած ծնած տղոց թիւն է 22^ն 1 :
1,000 հոգի մեռնողներուն մէջէն ,
221 հատը 1 տարեկան է
77 " 2 "
39 " 3 "
337

ըսել է թէ 1000^ն մէջ երրորդ մասէն աւելին առջի իրեք տարուան մէջ կը մեռնի : Բայց և այլ հասակի մէջ մեռնողներուն վրայ եղած քննութիւններէն կ'իմացուի որ մարդուս կենացը ընթացքին մէջ ժամանակ կայ որ աւելի կամ նուազ ենթակայ է պատահական մահուան :

Երջի տարուան մէջ 4^ն 1^ն կը մեռնի . առջի իրեք ամսուան մէջ աւելի շատ , առջի ամսուան մէջ աւելի շատ , առջի շաբաթուան մէջ աւելի շատ : Իսկ

1^ն ինչուան 2 տարեկան 10^ն 1 կը մեռնի ,
7^ն ինչուան 8 " 60^ն 1 "
13^ն ինչուան 14 " 147^ն 1 "

Բայց 9^ն ինչուան 20 տարեկան մեռնողներուն թիւը 100^ն 1 հազիւ կ'եւրէ . 20^ն ինչուան 50 , 40^ն 1 հազիւ , 50^ն ինչուան 74 , 10^ն 1 հազիւ :

Սորերնուն կաթով մեծցած տղոցմէ 1000^ն 31^ն հազիւ կը մեռնին . իսկ ծծմարց կաթով մեծցած տղոցմէ 1000^ն 50^ն կը մեռնի :

Սովորաբար ծաղկէն բռնուող տղոց

մէջէն 100^ն 8^ն կը մեռնին . իսկ պատուաստէն 300^ն 1^ն կը մեռնի :

Բնարհիս վրայ ծնածներուն կէսը 17 տարին հասած կը մեռնին :

Յուրտ ատեն մեռնող ծերերուն թիւը տաք ատեն մեռնողներուն հետ ինչպէս 7^ն առ 4 կը համեմատի : Բնեղ բարձր երկիրներ ծեր կը գտուին , քան թէ ցած երկիրներ :

Քաղաքներու մէջ 24^ն , 25^ն , 26^ն , 27^ն , 28^ն 1^ն կը մեռնի , իսկ գեղերուն մէջ 30^ն և կամ ինչուան 45^ն 1^ն :

Իսկ կենաց երկարելուն վրայօք ասանկ հաշիւ մը կ'ըլլուի համեմատաբար :

Սէկ նոր ծնած տղայ մը դեռ կրնայ ապրիլ . . . 34 տարի և 6 ամիս ,
1 տարեկանը դեռ 41 տարի և 9 ամիս ,
կրնայ ապրիլ

3	"	"	45	"	7	"
5	"	"	46	"	4	"
10	"	"	44	"	9	"
15	"	"	41	"	6	"
20	"	"	38	"	3	"
25	"	"	35	"	3	"
30	"	"	32	"	3	"
35	"	"	29	"	8	"
40	"	"	26	"	6	"
45	"	"	23	"	0	"
50	"	"	20	"	11	"
55	"	"	17	"	0	"
60	"	"	14	"	0	"
65	"	"	11	"	5	"
70	"	"	8	"	11	"
75	"	"	6	"	8	"
80	"	"	4	"	10	"
85	"	"	3	"	3	"
90	"	"	2	"	0	"